

بیدار بدولت زمین بوس اقدس مشرف دستسعد گشته مورد عنایات و مشمول توجها
 خسروانی گردید چون هم دین ایام و ستورا صفت احتشام وزیر ارسلو نظیر عالی مقام سعده
 خان قدم در راه سفر ناگزیر نهاده سند وزارت عالی گذاشته بود او از پیشگاه نوازش شهنشاه
 جم جابه خطاب معظم خان و منصب خطیر وزارت ممالک هندوستان جنت نشان
 امتیاز اختصاص یافته مرجع جهانیان شد اما ازاں جا که عوکرده و نشوونمایافته آب و هوا
 ولایت دکن بود و هم در خدمت دلاست حضرت جهان پناهی وعده داشت پیوسته
 در ترتیب مقدمات و بعث تقریبات که موصل و مورد مقصد تواند بود مهت مقصود
 و مصروف گردانیده سر رشته این شمار بادل داشت تا آنکه پیشکش در خود از نظر کمی اثر
 خاقان بکنند منزلت جم اقتدار گزینیده سرکلاه مقصود و اکند و حسنات عروس مملکت
 دکن را در حلقه صمیم خورشید نظیر صاحب تاج و سریر جلوه در آورده به تسخیر آن ولایت از
 کمال سهولت و یسر و انامید به تقریر و پذیر خاطر نشان اقدس گردانیده متعهد این شغل
 سترگ و مهم خطیر گشت از پیشگاه اورنگ جهان پناهی بجهت سرانجام این کار برخصت
 اختصاص یافته خلف الصدق خود محمد امین خان را حسب الاشارات اقدس نیابتاً برچاربا
 وزارت و سند دستوری متمکن گردانیده بعضی امرائے جلالت شعار مثل مهابت خان
 و رادستر سال و نجابت خان و غیره بموجب حکم جهان مطاع با خود رفیق ساخته عازم مقصد
 گردید و پس از طی مسافت و قطع مراحل در اورنگ آباد به تقبیل عقبه سپهر رتبه فائز
 گردیده مورد عنایات و آغوشایی و مشمول نوازشات حضرت جهان پناهی گشت آنحضرت
 بصواب بید آن میر معظم و خان معظم انتزاع ممالک متعلقه عادل شاه پیش نهاد مهت
 جهان کشا گردانیده از اورنگ آباد لولائے نهضت بدان صوبه برافراشت و در اندک

فرستے بیدر کلیانی کہ از قلاع مشہورہ و حصون حصینہ آن دیار است پس از ابراز محاصرہ
 و مقاتلہ بجزب تیغ آبدار و مصاص صاعقہ بارہ سجیز تسخیر و کشید و انگاہ را میت توجہ بعزیم
 اقتراح گل برگہ کہ از بلاد مشہورہ آن ولایت است مرتفع گردانید۔ و پس از وصول جنود
 نصرت موعود را بہ محاصرہ بلدہ کہ حصار استوار داشت باقی و آتش حرب و قتال اشتغال
 نمودند۔ غنیم نیز با فواج آراستہ بمدد و کمک محصوران گل برگہ رسید و در حوالی لشکر
 فیروزی اثر اقامت و ندیدہ داد شجاعت و تہور میدادند و روز بروز از اطراف و جوانب رسیدہ
 جمعیت مخالفان جنود اعدا بکثرت مے انجمید و ناممکن و مقدور بالہباب نواہر شورش
 و عناد و کاوشش و فساد مراسم سعی و اجتہاد بتقدیم مے رسانیدند و پیوستہ فیما بین دو
 لشکر آتش حرب و کین سمت اشتعال مے پذیرفت و بازار خون ریزی و ہنگامہ کشمش
 و کوشش را رونق پدید آمد۔ در خلال این حال مقدمہ بیماری کہ بر ذات مقدس حضرت
 صاحبقران جلاری شدہ بود در کثافت و اطراف جہاں شائع شدہ در اردو مے معلی و الاشیہ
 سمت اشتہار پذیرفتہ و این معنی باعث بیملی سرداران اردو مے معلی و چیرگی و خیرگی
 اعدا گشتہ در محاربہ و مقاتلہ دلیرگر دیدند۔ دریں اثنا دو قطعہ فرمان حسب التماس از لشکر
 بنام مہابت خاں و راؤ ستر سال از در گاہ معلی عالم پناہ شدت اصدار پذیرفتہ بود و ز دل آمد

والامنا شیر کہ حسن اندراج یافت بود

مہابت خاں با سائر مغلیہ راؤ ستر سال با کل را چپوتیہ کہ بر فاقت و ہمراہی آنہا
 متعین اند اصلاً بخصت شاہزادہ مقید شدہ روانہ در گاہ گہستی پناہ گردند و احد سے راز

بندہ سائے سرکارِ عالم مدار درانجا مجالِ توقف و اہمال ندادہ ہمپائے خود بیارند۔ سرور اربان بندہ کو
 امتثال و ایثار حکیم جہاں طماع از مہمت عالم بندگی و محنت اطاعت و انقیاد و فراگرفتہ
 مد چہاں ہنگام کہ عداسے بدسر انجام از چہار طرف فراہم آمدہ غلو و ازدحام تمام دشتند بے
 اذن و اجازت عالی بلکہ بے آنکہ در خدمت باریافتگاں مجلس و الا اظہار نماید کوچ کردہ
 روانہ در گاہ سلاطین پناہ شدند و ازیں راہ وہن و فتور بجال اوردے معنی سامی راہ یافتہ
 پائے استقلال و بنائے ثبات و سکون جنود نصرت موعود متزلزل و متحلیل گردید۔ اما محنت
 از انجا کہ معدن تہور و جہل جلالت و استقلال است آہارا از جہش اقبال کم گرفتہ اصلاً
 از جانرفتہ و از رفتن امرائے بادشاہی بنا بر صلحت کشورستانی و ملک داری مد عالم ظاہر
 قطعاً اضطراب و اضطراب را راہ ندادہ بر ہنونی عقل و الاسے کشور گیر جہاں کشا صد گونہ تدابیر
 سائبہ انگیختند بتدارک آن وہن و احتلال کوشیدہ چر یک منصورہ را کہ جمعے قلیل بودند
 ہیا و مستعد کار ساختہ بحکم ضرورت از انجا طبل مراجعت بلند آوازہ ساخت بہ نیرو
 دل و تائید ہمت از میان آن چہاں غنیم انبوه در غایت تکلیف و وقار بر آمدہ پائے
 استقلال رہ نوروی آغاز نہاد و بیاسین نیت درست و عزم راسخ سالماً بہستقر دولت
 و ارسیدہ چوں ریات ظفر آیات رونق بخش قرار مستقر اورنگ آباد گردید اخبار
 موخش و نا ملائم ہشتہار یافتہ از مرہن و بیماری حضرت صاحب جواراں جم قدر دستا نہائے غریب
 قرع بسج ہائیل فائض شدن گرفت و مقدمات شورش افزا فتنہ انگیز مشتمل بر مسدود
 ساختن دارالشکوہ طرق و مسالک بر قاصداں و مسرعان و مقید گردانیدن و کلائے اخوان
 و صوبہ داراں را و ممنوع گشتن و کلائے امرائے سرحد نشین از ترقیم اخبار و دربار معلی

و غلو آں جناب دریں باب بسر حد کمال و پر وہ برگزین شاہ شجاع از روسے تھا ضائع
 وقت خویش دار تفلع دادن ریاست توجہ تا پتنہ و نہ ہمت سلیمان شکوہ با فوج قاہرہ
 بہمت اطفائے نائرہ شورش او و سمت التہاب پذیرفتن آتش حرب و مشین
 فیما بین آن دو لشکر پر خشم و کین و راہ انہزام پیودن شاہ شجاع و جلوس مراد بخش بر ستر
 فرماندہی و لامیت گجرات شائع گردیدہ اما آنحضرت بتا بر تعلقین عقل دور ہیں بحیل المتین
 تانی و تحمل اعتصام فرمودہ قدم از دائرہ وقار و تکلیف بیرون نسپرد و یاد رکاب کیفیت حال
 روزگار و دریافت اصل کار و تحقیق حال حضرت شاہنشاهی و مال این مقدمات عبرت
 آگیز حیرت افزا کما نبغی توجہ جہاں آرا بر گماشت او پاس مراتب حزم و احتیاط و حفظ
 مراسم تیقظ و دور بینی کہ طریقہ انیقہ اولوالالباب و ہمیں آداب ارباب عقل و قیقہ سخن
 نکتہ باب ست، واجب شمرود و مقارن این حال بعرض آن برگزیدہ نفس و آفاق رسید
 کہ معظم خاں نیز بدستور مہابت خاں و راہ ستر سال روانہ در گاہ جہاں پناہ گشتہ مراحل پناہ
 گردید چون بمقتضائے ہمت بلند و نہمت آسمان پیوند مقصد افضی و مطلب علیا طرح
 نظر والا داشت و امیر عظیم دشان سترگ کہ پیش نہاد خاطر اقدس بود در چنین وقت
 رفتن آن چنان امیر عمدہ صاحب تدبیر و راے خداوند خزائن و سپاہ و بیوستن بدارا
 شکوہ مخالفت قانون عقل دور اندیش و مہانت مصلحت دولت ابد قرین دانستہ مطرح
 تدبیر و دام صید گیر در را ہمیش بہین ساخت و بر مہمونی خرد چارہ شناس بدو پیغام فرستاد

۱۰ (۱) ارباب + ۱۰ (۱) چوں بمقتضائے قان و شان سترگ - (دب) چون نیت بمقتضائے

ہمت بلند و نہمت آسمان پیوند مقصد و مطلب علیا نظر والا داشت و امیر عظیم الشان سترگ + ۱۰ (۱)

خزائن - (دب) خزینہ +

چوں آن قدوہ امرائے فریح الشان را ہوا خواہ و خیر اندیش خودی وانم اگر از حضور پر نور
مرخص گشتہ عازم مقصد گرد گنجائش دارد معظم خاں ازین امر پہلو تہی کردہ در جواب معروض
داشت کہ چوں از راہ در گاہ جہاں پناہ فرمان طلب تامل گشتہ در عالم بندگی و نشہ چاکری جن
استیال امر و انقیاد فرمان چارہ نیست، آن حضرت این مرتبہ خلف الصدق سلطنت جہاندار کا
سلطان محمد معظم را بجهت تصیید و تفتید آل شاہ باز ہوائے کمند و اقتدار فرستادہ ہنگام
خروج کہ دریں ایام کہ آن زبدۂ اولیائے دولت یک دل و یک جہت عازم در گاہ سپہر
اشتباہ گردید و بعضی مقدمات ضروری در خدمت خاطر نشان آن مخلص خاص و یار تمام
اخلاص کردن و سخنان مصلحت آمیز دولت را بعنوان مطارحہ مذکور ساختن از جملہ مفروضات
است۔ دریں صورت آمدن آن سرکردہ اولیائے حقیقت کیش از حضور سراسر در
برخصت اختصاص یافتن و در عثمان سلامت و امان عافیت قدم در راہ مقصد سپردن
ہر آنکہ موجب استرضائے خاطر خطیر اشراف خواهد بود و سلطان محمد بنا بر تلقین و تعلیم خود
کامل خورد بسخنان چرب و شیرین و کلمات تملق آمیز دل نشین دلش از دغدغہ و تہم باز پرودہ
برای داشت کہ کشف کرد شاوہ جبین روانہ حضور پر نور گشت۔ دریں جا خود کار مخم و بادہ
تخار شکن ہتیا بود و اہل مواضع مستعد و منتظر بجزد در آمدن بخلو تکدہ خاص شہر یاری جاب
امارت ماب مقید و مجبوس گردید و تمامی خزانہ و اموال و سامان ثروت و سبب مکت
کہ اندوختہ عمرش بود بسر کار فیض آثار ماندگشت و نوکرائش در سلک ملازمان خسروی
انتظام یافتند۔ در چنین ہنگام امر خطیر انجام دہم عظیم پیش نہاد ہست جہاں کشا بود۔
خزانہ اموال و سپاہش سرمایہ سر انجام و در بالیست این ہیم اہم شدہ خاطر اشراف

قرین جمعیت و حضور ساخت و چون ہنوز پردہ از رویے کار بر نیفتادہ بود بدرگاہ عالم
پناہ عرضداشت نمود کہ چون این مرید از اوضاع و اطوارِ معظم خان استہام را تہ سببِ اخلاقی
ور و گردانی نمود بالفرد و قوا را مقید گردانید و اگر ایس چنین نمے کرد بے فائدہ شبہہ شائبہ شک
گر نھیتمہ باز با سرداران دکن مے پیوست۔ مقارن این حال بمسار مع جاہ و جلال رسید کہ
قاسم خاں از پیشگاہ غنایت خسروانی و لوازش صاحبقرانی بصوبہ داری گجرات امتیاز یافتہ
حکم جہاں مطاع بشریف نفاذ رسیدہ کہ گلبن چنستانِ عظمت و نامداری سلطان
مرا بخش بدکن رفتہ در ملک برار کہ در تنخواہ آن جناب تنخواہ یافتہ طرح آقا مست اندازد۔ ر
ہا راجہ جسونت سنگھ با ایلت ولایت مالوہ سرستخار برداشتہ از پیش گاہ خلافت و مائروانی
بدان مامورست کہ اگر سلطان مرا بخش از ایتما را مر بادشاہی سرچسپیدہ در تسلیم صوبہ گجرات
بقاسم خاں و حرکت خود بہ صوبہ برار بہ عذر نامے نامسموعہ متمسک گشتہ تامل و تانی جائز
وارد۔ راجہ جسونت سنگھ مراسم امداد ہمراہی قاسم خاں بتقدیم رسانیدہ بہر نہی کہ صورت
پذیرد سلطان مرا بخش را از تہر چہل و غرور گذرانیدہ روانہ دکن نماید۔ انگاہ مراجعت
نمودہ در او چین نشیند۔ این مقدمات بموجب التماس و افتراء داراشکوہ سمت وقوع
پذیرفتہ چہ آن جناب را دریں ضمن مصلحتہا بودہ۔ ازاں جملہ یکے آن کہ بودن سلانہ خاندانِ عزت
وامارت خانانہ شہر بہ شائستہ خاں کہ در خدمت باریا فتنگان محفل والائے شہای
حضرت جہاں پناہی بمزید ارادت و انقیاد و عقیدت و اخلاص اختصاص دارد در او چین
کہ قرب و جوار دکن واقع ست مبائن قانون خرد و مخالف صلاح دولت خود دانستہ او را
ازاں جا طلب حضور فرمودہ دیگر آن کہ اگر بندگان حضرت جہاں پناہی از دکن لوائے توجہ بہ

اکبر آباد مرتفع فرمائند۔ راجہ بانفلاق قاسم خاں ولشکر کے کہ برفاقت اور تعین یافتہ بقدر ہم
 مخالفت پیش آید۔ بلاک بعزیمت محاربه و قتال استقبال نموده سب راہ گرو۔ وجہ ثالث
 آنکہ خود ظاہرست اگر جیانا مراد بخش بنا بر جہل و جوانی و غرور نادانی سر از دائرہ اطاعت
 بیرون برده از امتثال حکم واجب الاتباع سرزند با قدم جرات و جسارت پیشتر کہ نہ سادہ
 اناؤہ این صوب ٹانڈ بمخالفت او پروازد۔ بلکہ از ولایت گجرات بدر ساختہ براہ و کن اندازد۔ و
 چوں پرتو آگاہی حضرت جہاں پناہی بریں قضیہ تافت آتش خشم آنحضرت شعلہ کشید
 و زیادہ بران شاہد مقصود و عشیقہ مراد را در زیر نقاب تانی و درنگ مخفی و محبوب داشتند
 مخالفت قانون صواب و مباین آئین خرد و صلاح دولت و نسنہ پرده از رخ برگرفت
 و مافی الضمیر خود را پیش خیر سگالان ہوا خواہ جلوہ ظہور بخشیدہ مہمات روایان دولت و
 کارکنان سرکار فیض آثار را بہ تہیہ سبب این لیساق و سرانجام مواد این مہم و سائر
 ضروریات و در بانست و ترتیب آلات مامور ساخت و شاہنواز خاں بن مرزا رستم صفوی
 را کہ راکتہ مخالفت و عدم اتفاق از اوضاع و اطوارش ہمیشہ عقل سے رسید بقصد ضابطہ مصلحت
 دولت ابد طرز عقیدہ گردانیدہ آہنگ حرکت راست فرمود و مستعد نہضت گردیدہ بگلشن
 دولت سلطان مراد بخش نوشت۔ چون جنو و باد شاہی کہ با اتالیقی راجہ حبونت سنگہ
 در برابر آں برادر عزیز رسیدہ کمیت و کیفیت از سپاہ شما افزودن ست، طریقہ حزم و احتیاط
 آنکہ تا وصول ریاست اقبال از اشتعال نائرہ قتال پہلو تہی کردہ منظر وقت باشند آن تازہ
 نہال آبسال جہاں پناہی مطابق رائے صواب نمائے آن حضرت عنان توجہ از محاربه راجہ

سلسلہ (ب) ولشکر کے کہ برفاقت اور تعین یافتہ - (ب) ولشکر گراں ہراہ اور تعین فرمائند + سلسلہ (ا)

گردیدہ - (ب) گردید + سلسلہ (ا) مشما +

تافترہ دو سو روز مسافت بصوبہ مانڈھوش تافت و دران زمین مترصد و وصولِ رلیاتِ نصرت
 قریں بودہ طرح سکون و ثبات انداخت راجہ این معنی راجل بر فرار آن جناب و عدم استقامت
 و استقلال او نموده صورت حال بدرگاہ عالم پناہ عرضداشت کہ و چون این مقدمہ بعرض
 حاکمان پایہ اوزنگ خلافت رسیدہ خاطر اقدس از مہر شورش مراد بخش جمعیت گرانید
 و ہم مورث ازالہ و غدغہ و تردد و خاطر خطیر شاہ بلند اقبال گردید و درین هنگام بعضی از امرائے
 عظام کہ در سر نشان ہوا خواہی و دولت سگالی بندگان حضرت جہاں پناہی سمت سکون
 داشتہ رفتن عیسی بیگ و کیل بیل از دست آنحضرت و طلاع دادن بر کیفیت
 در بار معلی ضروریات مصلحت و موجبات دولت دانستہ بجمیت حصول این مطلب از
 کارخانہ عقل کاروان تدبیرے صائب صواب قریں استنباط کردند و بعرض دارالشکوہ
 رسانیدند۔ اکنون کہ مراد بخش را قوائم استقلال از جا برآمدہ ہے سپر سبیل فرار گردیدہ
 و خاطر خیر خواہان را اندر نگذیرے اعتدالی وزیر زیادہ سری او جمعیت تمام حاصل گشت مصلحت
 دولت اقتضائے آن دارد کہ عیسی بیگ از پیشگاہ اوزنگ شہر یاری رخصت یافتہ
 بجناب استعجال خورا بدکن رساند و بر حقیقت صحت ذات مقدس حضرت شاہنشاہی
 صاحبقران ثانی موکل خورا آگاہ گرداند تا خاطر آن جناب ازین وسوسہ برداشتہ آید اگر اندیشہ
 تباہ و داعیہ ناصواب و دلش جا کردہ باشد بالکل زائل گردد و از اظہار امرے کہ مخالف
 قانون ادب باشد اجتناب لازم شود۔ ورا شکوہ بنا بر ساوہ دلی این مقولہ را مبنی بر اخلاص
 و خیر سگالی تصور کردہ بعرض اقدس رسانید حضرت ظل الہی بموجب التماس شاہزادہ

لے (د) معنی راجل۔ (دب) معنی عل + لے (د) اگر اندیشہ + لے (د) بالکل زائل گردد و انا اظہار امرے۔

(د) بالکل زائل از اظہار امرے + لے (د) شود (دب) شود +

بلند اقبال عیسیٰ بیگ را نصرت فرموده منشور عا لطفت عنوان بدستخط خاصہ ہمایوں مصحوب
ادعا و گردانید۔

مضمون فن بیان آنکہ

چوں دریں ہنگام عرائض آن قرۃ باصرۃ دین و دولت بادالی آنکور پیہم بدرگاہ
عالم پناہ سے رسید بدانیشی و بے اخلاصی آن جناب اصلاً پیرامون خاطر خیر خواہان
صنور پُر نور جائے نداشت، و نیز از رگہ ز نادانی و ناہنجاری مراد بخش خاطر اشرن قرین
جمعیت مشدہ بود لا جرم لولائے توجہ عالم آرا بصوب دارالخلافہ شاہ جہاں آباد شرف
ارتفاع یافتہ از کبر آباد کوچ بکوچ متوجہ شدہ ایم و حال آنکہ عیسیٰ بیگ کہ تہذیب گان حضرت
جہان بینی صاحبقرانی ثانی کلمات و پذیر نصائح و سخنان سودمند زرو پند بزبانی او حوالہ فرمود
از حضور اقدس ارسال داشتہ بود چشم آن داشت کہ رفتہ بر صحت ذات اقدس ہمایوں
آن جناب را آگاہی دہد و بدلائل واضح و برابین لایح آن قرۃ باصرۃ سلطنت و جہان نداری
را از ارادۃ تباہ باز آرد۔ آن غدار سبج استبحال قطع منازل کردہ سعادت استلام حضرت
جہاں پناہی دریافت بر خلافت حکیم جہاں مطاع کیفیت قید خود و ناتوانی ذات ہمایوں عدم
قوت سواری و حرکت در فتن عساکر منصورہ بر فاقہت سلیمان شکوہ بر ممالک شرقیہ و خالی
بودن عرصہ دربار جہاں مدار از مردان کار و سپہ کشان نامدار و مزید استقلال دارا شکوہ
لہد آب و تاب تبیین دادہ باعث علاوہ در تقدیم آن عزیمت و تصمیم آن ارادہ گردان
حضرت بہ استماع جنود اقبال توجہ عالم آرا کے گماشتہ بعضے از ملازمان بادشاہی را کہ در

۱۰۰ (۱) بود۔ ۱۰۰ (۱) چشم آن داشت کہ۔ (ب) چشم آنکہ۔ ۱۰۰ (۱) از۔ ۱۰۰ (۱) جاگہ دید سبب کرد۔

خود پر بودند از راه عنایت و نوازش بمطرح اطاعت و انقیاد و خویش در آورده و عهد
 و پیمان بمیان نموده خاطر مقدس را از بس رگبزر جمع نموده و سنجابت خاں بن مرزا شاهرخ
 را بخطاب والا خان خانان و پسرش را بخطاب مستطاب خان عالم شریف امتیاز بخشید قلب
 امرای بادشاہی را سعید نمودند و تکیہ بر عنایت الہی و فضل نامتناہی عزوجل کرده از مستقر دولت
 خود باسی ہزار سوار جانبا ز جبار ریایت کشور کشانی برافراشت، چون سلطان مراد بخش را کہ از بس
 چہل جوانی گر شوارہ نازنی و دنیا گوشت دشت کوس سلطنت و جہانبانی نواختہ آشپوش و مہمنہ ہمتنی در عرصہ
 ملک ستانی جولان سے داویلہ گذاشتن مخالفت قانون عقل و ناگزیدہ دیوان خود دانستہ بنا بر
 مصلحت دولت واقفانے وقت اورا دریں لسیاق ضمیمہ جنود اقبال ساختن بموافقت و
 موافقت بر کاب لطف انتساب اختصاص بخشیدن در خاطر خیر خدیو کشور گیر حسن نطرباع
 شرف ارتسام یافت، لاجرم نامہ عطفوت آمیز کرامت آگین و صحیفہ محبت انگیز عنایت آمین
 متضمن بہستدغائے حضور پر نور عزرا اصدار پذیرفت، و بنائے عهد و پیمان باغلاظ ایماں
 استحکام گرفته اساس کار بدین رنگ قرار یافت کہ ثلث غنائم نصیب بہ سلطان باشد و ثلثان
 بسر کار فیض آثار ماندگردد۔ بعد از تسخیر کل قلمرو ولایت حضرت صاحبقران فتح ممالک و
 ہندوستان ولایت پنجاب و ملتان و ٹٹٹہ و کشمیر و کابل جناب سلطانی تعلق گیرد و آن جناب
 در ولایت مذکورہ علم سلطنت برافرازد و براسہ کوس فرمانروائی بنوازد و خطبہ و سکہ بنام خود بیازد
 سلطان مراد بخش بدین انسون و افسانہ طریقہ رفاقت پذیر گشتہ از مستقر خود حرکت نمود و
 آنحضرت خاطر اقدس من کل الوجہ فراہم آوردہ دست امید بعرودہ و ثقی شاہنشاہی علی الاطلاق
 زود در پناہ و قایہ توکل خواہد بمقتضائے من توکل علی اللہ فہو حسبہ با عنایت و امداد خالق

جزو کل مستطہر گردیدہ بتاریخ غرة حجب ۱۶۶۶ھ از دارالسرور پورہ پورہ لولے توجہ نصرت
 انما لصبوب پائے تخت صاحب جاہ و وہیم و فرمانرواے ہفت تسلیم مرتفع ساخت
 و بقدم پہلوانی و عظیم جاں ستانی قطع منازل و طے مراحل فرمون آغاز نہاد۔ چون شخصت
 فرسخی او چین مضرب خیام اقبال گشتہ سلطان مراد بخش از جانب گجرات آمدہ نزدیکت
 رسید خلف الصدق سلطنت و جاننداری سلطان محمد حسب الاشارت والا با استقبال عم بزرگوار
 خود شافت۔ روز چہار شنبہ نوزدہم ^{۳۲} جبستہ جلوس صاحب قرانی مطابق سنہ ہزار و شصت و
 ہشت ہجری برکنارہ تالاب دیپال پور بہرہ ملاقات اندوخت روز دیگر حضرت جہاں پناہی
 درضمان نصرت الہی برآں سر زمین مسرت آگین قریب رسیدہ چون ماہچہ لولے جہاں کشائے
 دران بید اطلال گردید۔ سلطان مراد بخش پارہ راہ موکب عالی را استقبال کردہ آن دو تیر
 جاہ و جلال سوارہ رسم مصافحہ و معاقتہ بتقدیم رسانیدند و از انسجا بالفاق رایات آفتاب اشراق
 برافراشتند۔ چون طنطنہ قرب و وصول موکب جہاں کشائی بقرب بلدہ او چین کہ دران وقت
 مستقر راجہ جسونت سنگھ و قاسم خاں بو و چھیدہ غلغلہ در زمین انداخت جسونت سنگھ سر
 بحیب تفکر فرو بردہ در چارہ کار بے قرار گردید۔ چہ در برابر آنحضرت کہ صیت بسالت و جلالت
 از عہد طفولیت و ایام صبی جہاں را فرو گرفتہ و آوازہ تہور و صف ورمی بندگانش با طرافت
 و کثافت جہاں رسیدہ مع ہذا با قاسمے خداوند در میدان مقاومت صفت آراستن و داد
 مصافت دادن حد خونے دانست و بآن چنان تورہ صاحب شمشیر در عرصہ مقابلہ کارزار
 پیشش بدون درجہ صلا تعقل و تصور نے گنجیدہ اما بے آنکہ آتشس محار بہست اشتعال و التہاب

۱۶۶۶ھ (د) دیپال پور۔ (ب) اقبال پور۔ ۱۶۶۶ھ (ج) سوارہ۔ (د) سرساری۔ ۱۶۶۶ھ (ب) برافراشت۔

۱۶۶۶ھ (د) از چارہ کار بے قرار گردید۔ (ب) چارہ کاری قرار گردید۔

پذیر و از میدان پہلو تہی کردن و از پیش آن شیر بیشہ شہامت و کشورستانی کیوشدن
 نیز صورت امکان نداشت، زیرا کہ از پیشگاہ سلطنت و جہانبانی بامر محاربه محکوم و مامور بود۔
 لاجرم بہر کیفیت در میان میدان قتال پائے جرات و جسارت فشردن بخود قرار دادہ چارونہا چاہا
 ہمت بصفت آرائی کارزار بر گماشت و مستعد القیاد تواریخ نیر و گردید۔ لیکن از آنجا کہ مرضی
 خاطر اشرف آن حضرت آن بود کہ عبث آتش محاربه و مقاتلہ ملتہب نگردد و خون بے گناہ
 چند بر خاک مذلت و ہواں نریز و رعایت طریقہ بزرگی و ناموس اکبری فرمودہ براجہ پیغام
 فرستادہ مافی الضمیر اقدس را حسن ابراز بخشید کہ چون غرض ازین توجہ ادراک سعادت
 ملازمت اقدس اعلیٰ بندگان حضرت شاہنشاہی و تقدیم مراسم عیادت آن حضرت است
 لائق آنکہ از کوسے جہل و بے دانستی پہلو تہی کردہ یہ میل سعادت والا ملازمت مفتخر و مبہا ہی
 گردد و از ارتکاب امرے کہ از اندازہ مجال او بیرون ست اجتناب لازم شمرد۔ بندگان الہی را
 از صدر مہمکب جہاں کشانی امین سازد، راجہ از آنجا کہ طینت این طائفہ از جہالت و نادانی محمّر
 است قدر سبحان فیضان عنایت و التفات اشرف ندانستہ در جواب معروض داشت
 کہ چون از پیش گاہ اورنگ قہرمانی بدین امر مامورم بجز از آنکہ قدم از اندازہ مجال خود فراتر نہاد
 و طریقہ جان فشانی و آئین جان سپاری را بتقدیم رسانم چارہ نیست اگر آن حضرت شرائط
 بندہ نوازی را رعایت فرمودہ مراجعت فرمائند و بے حکم اشرف اعلیٰ پیشہ نہضت نہائند
 گنجائش دارد والا بارتکاب این گستاخی معذورم۔

منظوم

من کہ فرستادہ شاہ خودم بر خط خلاص گواہ خودم

نامزدوم کرد کہ در این دیار دشمن اورا ندھم زیتھار
 آنچه اشارت بمن است از سر یہ تیغ گذارم کہ نذارم گزیر

چهل این معنی اصلاً معقولیت نداشت و از دائرہ حساب خارج بود و پیش ملازمان کا
 ظفر انساب وقعے و وز نے تیار و ردہ از انجا کہ نہضت ہمایوں پیشتر شرف و توقع یافتہ
 طلیعہ موکب گیتی ستان از مطلع قریب بلدہ او حسین طالع گوید، راجہ جسونت سنگھ نیز
 ہتیا و مستعد الیاء دائرہ محاربہ و پیکار گشتہ لعلت قلبت ممارست درین کار در زمین لپت
 و تا ہموار و حیرت پر نشیب و فراز منزل اختیار نمودہ کنارہ لب آب نہیدہ از آب سرد او
 مقدار دولیت فداع حوالی آن را گل و لائے ساخت، روز دیگر کہ روز جمعہ بود بعیت و
 دوم ماہ رجب سال ہزار شصت و نہ ہجری در ان سنگنائے تا ہموار افواج را بقانون کارزار
 ترتیب دادہ بمیدان مقابلہ فرامید۔ قاسم خاں بادہ ہزار فوج بہراول را استحکام داد۔ راجہ
 رائے سنگھ با پنج ہزار دلاور در مہینہ قرار گرفتہ و مالوجی با پنج ہزار بازو در میسرہ قیام و زبید
 و راجہ جسونت سنگھ یادہ ہزار سوار را چوت عریدہ ساز جان باز فوج قتل را مستحکم گردانیدہ
 و از ان طرف آنحضرت در غایت تکلیس و وقار بعزیمت کارزار لبان رستم و اسفندیار
 بمیدان کار شریف آوردہ بہ ترتیب افواج بحر امتزاج اشارت فرمود۔ میسرہ را قرۃ باہر
 سلطنت و جہان نداری سلطان محمد با پنج ہزار سوار جوار آرائش بخشید و نجابت خاں خان خاں
 پدل کوہ آہن در لشکر سلطان لشکر شکن قرار گرفتہ۔ موکب مہینہ بہ پڑولی شیخ میر استوا
 گوید، ذوالفقار خاں با ہفت ہزار جوان پڑول خود را بہراول قائم گردانید۔ و فوج طرف
 چپ بہ لبالت اسلام خاں ترتیب گرفت، و مرشد قلیخان در پیشرو می ذوالفقار خاں سردار

لہ از ہمایوں پیشتر شرف + لہ دل نیزہ + لہ (را) منزل - لب (ب) منازل + لہ (را) سردار +

فوج ہراول بآرائش و ترتیب کوپ خانہ بہت گماشتہ و آل حضرت بذات مقدس
 باہنت ہزار سوار رستم عیار از جانبازان چوکی خاص و غیرہ بفر فریدونی و شکوہ جم و قول
 قرار گرفتہ چون سید کند کورہ البزرا استحکام بخشید و سلطان مراد بخش با سپاہ خود علیحدہ
 بجانب میسرہ قیام زید چون بدیں آئیں افواج نصرت قرین صورت تزیین پذیرفت
 ناگاہ بانگ کوس و فغان کرناے دران صحرائے فرخ پھپھیدہ ہول روز رستخیز پدید
 ساخت جان بازان ناموس پرست و مبارزان جان برکف دست بسان شیران بے باک
 خشتناک و پیلان سیاہ مست در عرصہ مصاف بے لاف و گزاف جلوہ پرداز کارگشتہ
 از طرفین چون در مصاف باہم آوختند معامل تیغ از پر کالہ جگر سوز دم نقد دست آلا
 خون کردہ از فرق تاناف یکے را و و دورا چاکر در طرح سودا انداخت و از باد حملہ و لا و دران نعرہ
 جان گداز میازان آتش جنگ شعلہ کشیدہ برخت ہستی معرکہ آرا بیان طرفین در گرفت نیزہ
 خلی و تیغ یمانی رسم جگر گامی و سرفشانی را تازہ ساخت و خدنگ خونریز خارا نکاف بسان
 طاہر تیز پرواز از آشیانہ کمان ببال عقاب بر پرواز آمدہ در ہولے مصاف طرح ولدوزی و
 جان ستانی انداخت و از شپاشپ سہم و چقا حق تیغ طاہر ارواح از آشیان ابدان و
 اشباح رم کردہ اوج گرا گردید، و از ترکمانان پڑ دلاں و ہماز کوشان غبار دارو گیر بکیرہ اثر
 رسیدہ گو نہ گندناے سپہرا چون روئے زمین زرد رنگ گردانید۔

بیت

برانگخت نزدی چو بارندہ میخ نگر گش ز پیکان و باران ز تیغ

راجپوتان رام رام گوئے بیقرار و بے آرام گشتہ بر فوج میسرہ شاہی تند و تیز عنان رینہ

حملہ آوردوں نے واز غایت خشم و کین بکرا دی و وہ زرد و کبود شدہ وادجہاں فشتانی و مردانگی دادند
 دین اشناکہ ہنگامہ کڑو فر بود تیرے از شست قضا کشاویافتہ بمقتل مرشد قلیناں رسید
 مروانہ جام شہادت کشیدہ جاں رافدائے راہ ولی نعمت گردانیدہ دریں ہنگام گونہ نزلزل در
 افواج قاہرہ پدید آمد سلطان مراد بخش بکرا کویہ آتش از جاسے خود جنبیدہ بمرد فوج
 میسرہ رسید و از آن طرف بجانب خان خانان راجپوتان را بسبب تیرہم دوخت و آتش
 پیکار ناتمہ نبرد سخت بالا گرفت، رخت وجود بسیارے را از میازان ناموس پرست
 محترق گردانیدہ اگرچہ از غلبہ ہجوم مجاہدان کتیبہ نصرت نصیب شاہی افواج بادشاہی بنا بر
 عدم تخریب ہزاران خام کار کہ اصلا محل قیام را نسنجیدہ در حیز نامہوار و زمین شیب و قرار آ
 گرفتہ بودند دست بسیارے از کار کوتاہ ماند و جمعی از جہت سنگنائے میدان بالا ہم بندہ
 مجال تردد و ترکنازیافتہ۔ اما راجہ و راجپوتان نش واد جلاوت و جاں فشتانی دادہ تا نصف النہا
 ہنگامہ ضرب و حرب گرم داشتند پروانہ وار خود را بر آتش و غار سخنے جان شیریں نثار
 سے کردند و راجہ با وجود دوزخ تیر شبات قدم در زیدہ تا ممکن و مقدر راجپوتان را بجاں
 فشتانی و جاں ستانی ترغیب و تحریص سے نمود۔ و راجہ کند سنگہ با جمعہ غفیر از راجپوتان
 معرکہ تازہ و عریذہ سنج واد جلاوت و جاں بازمی دادہ جان شیریں قدائے نام ونگ گردانیدہ
 و بہ گونفا و مغاک عدم فرود شدہ بہ بیس المہاد مسر کشیدہ قریب چہل سوار اسم و رسم دار
 و چندین ہزار گنابان اجنادیے نال قلیل و جریح بشمار آمدند۔ و قاسم خان نیز زخم دار گشتہ
 در بنائے ثبات و قرار شاں تخیل و در باطن تذبذب ہمت بر وز یافت۔ دریں اشنا بکیا
 نسائم و رواج فیروزی از مہیب غایت ظفر بخش بر پرچم لولتے فتح اتما سے سپاہ
 ظفر روزی بہرب آغاز کرد و پرویزین معنت لائے سپہر نیزنگ زانجاں نکبت واد بار

بر تارکِ وقت و فرقِ روزگارِ حسرتِ سنگمہ و قاسمِ خاں بختہ آوارہ دشتِ ہریمتِ سرگرداں
 صحرا فرارِ ساختِ بقیۃ السیف پراگندہ و پریشان بہر طرف رو نہادہ بعدِ جثقیل بانیم
 جانی ازان معرکہ جانتان جان بدر بردند و کوسِ نصرتِ دشا دمانی در گاہ گاہ دولت و کامرانی
 حضرتِ اقلیم کشار کشورستانی لبند آواز گشتہ مرثوہ نصر من اسدِ فتحِ قریب و نویدِ بشر
 المؤمنین بسبح اولیائے دولت ابد قرین رسانیدہ غلغلہ مبارکیا دی از زمین و زمان بر تاخت
 جانبا زان کوائے اخلاص را مسرور و مستبج گردانید و غنائم بے اندازہ و فتوحات تازہ نصیب
 دلیرانِ موکبِ اقبال شدہ مشمولِ استمالت و استمالِ عنایتِ شایستہ شاہی علی الاطلاق
 گردیدند تا سہ چہار کردہ بتکا پوسے و نبالِ آن سرگردانانِ وادیِ انہزام شتافہ بسیار
 را طعمہ نہنگِ خونِ آشام گردانیدند و آن حضرت از حصولِ این فتح نامدار کہ مقدمہ دولت
 و اقبال پائندہ بود و ظالمتِ شکر و سپاس مودی ساختہ بلدہ اوجین را از زمین نترول
 ہمایوں روکش و رشک افزائے سپہر بوقلموں گردانید و سہ روز در بلدہ مذکور مسرت
 سنج و نشاط افزوز بود، روز چہارم لولے عالم کشا بصوب دار الخلافت مرتفع ساختہ کوچ
 بکوچ منازل پہاگردید و ساقی بیگ و رستم بیگ یا ولان کہ بجهت خیر فتح رفتہ بودند
 بعنوان ڈاک چوکی آمدہ این خبر ناملائم و حشت افزائے در بلوچ پور بسبح ہمایوں حضرت
 صاحبقران رسانیدہ معروض داشت کہ شاہِ گردوں عظمتِ ظفر دستگاہ۔

شرط

آمدہ اقصائے اجیں در گرفت	واں ہمہ اقلیم سر اسر گرفت
نیست شب و زجزائش سخن	کایں منم سکتہ وار اشکن
کہ چہ زرم نیت بہانیاں منم	وارث اکلیل سلیمان منم

حاصل ازین حادثہ کا دلیر
 کرد اشارت بدلیرانِ رزم
 در قلم آمد زیل و پہلو
 یک لک آراستہ برگستوان
 با بجمہ از استماع کیفیتِ این کرد و فراختصاص یافتن شاہ والا گہر لہجہ و ظفر و منہ زخم گشتن
 جسوت شکوہ با ہمہ لشکر و متوجہ شدن آنحضرت بیشتر دارا شکوہ بغایت مضطرب و مضطر
 گردید بندگانِ حضرت بنا بر التماس او از بلوچ پور مراجعت فرمودہ مستقر الخلافت اکبر آباد
 را از فرزند وی والا رشک فرمائے ظاہر میں گروانید و دارا شکوہ بگذاہ آبِ تفکر و لہجہ تحمیر فروشدہ
 بتدارکِ این احتمالِ ہمت گماشت و بانسداد راہ توجہ والا میندول دہشتہ بہ تہیہ سامان
 نبرد و جبستماع سپاہ و مرد مراتب تا کید و اہتمام لظہور رسانیدند و قریب صد ہزار کردار از
 امرائے نامدار و دیگر بندہ ہائے سرکارِ عالم مدار ملا زمان سرکارِ خودش در ظلِ رامیت خویش
 فراہم آوردہ تبارِ پنج بیست و پنج شہرِ شعبان ۶۸۵ ہجری با فراوان اسباب نبرد و آلات
 پیکار از مستقر الخلافتِ اکبر آباد بعزمیت مدافعت و مقابلہ آنحضرت نہضت فرمود
 و بر ساحلِ آبِ چنبل خیمہ و خرگاہ تا گنبد نیگیوں برافراشت، و بر مسالک و معاہدہ مورچہ عالی مقرز
 کردہ جا بجا افواجِ نوپ خانہ تعبیه نمود از جوانب و اطراف راہِ عبور بر مرکبِ منصور مسدود و ساحت
 اما چہل آن جناب از شیوہ مبارزت و پیکار و آئین سپاہ کشی و ملک کشانی و صف کشی
 و مرکب آرائی بنا بر عدم تجربہ و قلتِ مارست بیگانہ و عاریہ افتادہ بود پیشتر تداہیرش از
 قانونِ صواب و آئینِ حساب خارج مے افتادہ ہر چند خیر گالانِ دوہان تیموریہ بعرضِ اعلیٰ
 رسانیدند کہ شغلہ قسارِ فلک رسیدہ بی آب تدبیر اطفای پذیر نیست۔ اعلیٰ حضرت مدعی

مخاربت ساختن حساب ندارد. آن را بحضرت مقدس آمدن و ہند تا بفرمان اعلیٰ حضرت امرائے
 بادشاہی اناہا مجتہد شدہ با طرف مالک متفرق شونہ بعد ہ مصالح شاہی را مجال مفاد مست
 نخواہد ماند، آن زمان ہر چہ راستے جہاں آراستے حکم فرماید اوزنگ زریب را اسکان عدول نخواہد
 بود تا آنکہ امرائے بادشاہی بر فاقہ آنہاست بیچ تر و پیش رفت نمے شود. بندگان اعلیٰ
 این مصلحت را بغایت پسندیدند اما داراشکوہ باغوا و غرور را و ستر سال و رام سنگمہ منظور
 نہ فرمودند بلکہ محل بر تفاق خیر گالان کردہ علانیہ بزبان آوردند کہ من عن قریب الایام این
 کوتہ پانچہ را در جنب ستر سال خواہم دوآئیدہ ازین جہت تمام مغلیہ چہ تورانی و چہ ایرانی انا بخنجا
 بیدل شدہ خفیہ طرف جانب ثانی داشتند. بالجلہ چون شاہ ظفر رزی بفرخی و فیروز می نزدیک
 رسید بر اندیشہ و عمل آنجناب آگاہ گردید بر ہمنونی خرد مصلحت شناس پیرامون کار آمدہ
 براسے کہ سر بمنزل مراد برو از اولیاست دولت روز افزوں طلب فرمودہ زمیندار پیدا و بدلت
 طلوع بیدار و بخت یاد و سجالی گوالیار بکارکنان کاخانہ دولت جمع آوردہ تعہد این خدمت نمود
 و آن حضرت بنا بر مصلحت کارخانہ را در سراسر کواری گذارستہ بر بہری آن زمیندار بست
 پنج کردہ مسافت طے فرمودہ آب حنیبل را از گندہ پیدا و پایاب عبور کردہ

منظومہ

آمدہ بالشکر داراشکوہ	رفت بی پایاب گرو ما گروہ
روزہ و گرچوں فلک آب گوں	داورواں چشمہ خور را بروں
کو کبہ شاہ رواں شد ز آب	کرد سوسے منزل و دیگر شتاب

دیں وقت محمد فاروق بخشی سرکار فیض آثار خورشید اورج عظمت اقبال رونق افزا سے

۱) فرماید (ب) فرماید (ب) روز افزوں تا بدلت (ب) روز افزوں شمرہ طلب وہ زمیندار ہایت بدلت

سر اوقاتِ جاو جلال، نگینِ خاتمِ عز و تمکین، فخرِ نسا روسے زمیں بادشاہِ ہزارہ جہاں جہاں
 نوابِ یکتا صاحبہ بسط اللہ ظلل عصمتہا از دار الخلافت رسیدہ نام آں بلقیس زمانِ مریم دور
 بہ نظرِ کیمیا اثرِ شاہِ بخمور آوردہ -

خلاصہ مضمون آن نامہ کرامتِ مشحون آنکہ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ وَالْمِنَّةُ کہ ذاتِ مقدس شاہنشاہِ معدلت پڑوہ دقیقہ رس اعنی حضرتِ ظل
 سبحانی منظور انظارِ عنایت ربانی صاحبِ قرآن ثانی از سائر عوارض و امراض جسمانی کہ لازمہ
 نشہ بشری و طبیعتِ انسانی ست منزہ و مبرا است توجہ عالم آرا سے دیباچہ رفاہیت
 بریایا کہ ودائع بدائع الہی اند و امینیت ناک بوجہ اتم مبذول و بمقتضائے طبعِ نصفیت
 آگین اشرف بیچ متنفسی راستے پسندند کہ مصدر حرکت و منظر امرے کہ ملتزم بے جمعیتی
 خلاق و متضمن ضریح و شمر طوائف انام باشد کہ دور قاصد اندوز راستے نامدار و ابنائے کامکار
 میا دیدیں ایام کہ خاطرِ مقدس بتدارک و تلافی و ہن و فتور کہ بسبب بیماری آن بگزیدہ نفس
 آفاق بجال کائنہ بریایا و عامہ رعایا راہ یافتہ باقطعی قایت متوجہ و متعلق است الہاب نواز
 فتنہ و فساد و اشتعال آتشیں کین و عناد کہ مورث ویرانی و خرابی عبادت، معاذ اللہ حسب
 مزید آزار خاطر ہمایوں و سبب کثرتِ حزن و ملالِ طبعِ مقدس خواهد بود۔ بہ تخصیصِ ظہور این
 نشہ ناپسندیدہ و وقوعِ این امر نامرغوب انزال برادر ہوشمند بیدار مغز کلا راستہ مزایائے آداب
 لطیف و اخلاق کریمہ صاحبِ عادات حمیدہ و طبعِ سلیمہ است بغایت زشت و نازیبا
 لاجرم بنا بر خیر طلبی این کلمہ چند کہ ہر آئمہ متفہمین فوائدِ عظیمہ و موجبِ تنزیہ و تقدیسِ ساحتِ باطن

و تصفیہ طریق معاویہ خس و خاشاک امور رویہ و شتون و میم بہت حسن نگارش پذیرفت
 اگر عرض آل برادر والا گوہر انیس توجہ کہ هیچ عیار و غنا و والا باشد نوایر حرب و قتال
 ست خود انصاف فرماید کہ در برابر مرشد و قبلہ حقیقی کہ رضامندی و خوشنودی خدائے
 عزوجل و رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم در رضامندی اوست، ہنگامہ جنگ و جدال و حرب
 قتال آراستن و بہ سفک الدمار بے گناہان بہت گماشتن و بروئے آل حضرت تیر
 و تفنگ انداختن کچھ مایہ ناشائستہ است، و ثمرہ آل درین نشا جہد نامی و دران نشا
 جہد بد سراخانی نیست و اگر آراش ہنگامہ محاصمہ و مقابلہ از بہر شاہزادہ بلند اقبال است
 نیز در آئین دین و خرد و صواب گزین پسندیدہ نباشد۔ زیرہ کہ برادر بزرگ شرفا و عرفا
 حکم پدر دار و دین معنی را با مرضیات خاطر اقدس حضرت نعل الہی و مقنیات طبع والائے
 شاہنشاہی مبانست تمام متحقق ست با بجمہ انبعاث عیار ہیجا و ایقا و نوایر و قفا و ترتیب
 اسباب رزم و خونریزی و تقسیم عزیمت حرب و فتنہ انگیزی ازاں برادر ہوشمند والا گہر کہ
 بجاہد اوضاع و محاسن الطوار و مکارم اخلاق موصوف و معروف جہاں گشتہ و پیوستہ
 استرفائے خاطر اقدس خاقان خجستہ منظر و شاہنشاہ فرشتہ سیرے کوشد با بیج گونہ
 و بیج وجہ با، سچکس پسندیدہ نیست، چہ توقت چند روزہ درین دار بے ثبات و قرار
 و مستحذات ابلہ فریب این سرے مستعار کہ باعث ارتکاب چنین امر مذموم و نا
 پسندیدہ باشد ظلمات نشہ ابد و طراز سامت سرے مغلداست۔

مصرع

مکن مکن کہ نگو گوہر ان چنین نکنند

مناسب آنکہاں برادر نامدرازیں امور رویہ و افعال شنیعہ کہ منہج سورہ فاقست و شمر و فاقست

عاقبت است، اجتناب لازم شمرود. و در استرغنائے خاطر قدسی مناظر شاهنشاه دین پوی
و خاقان معدلت گستر تا ممکن و مقدور سی نماید و خوششود می آنحضرت را از موجبات حصول
سعادت دارین قرار گرفته از اراقره و هم متابعان خاتم النبیین در ماه مبارک رمضان محبت
باشند و احکام مطاعه مرشد ولی نعمت والی سلطنت و ولایت را بجان و دل اقبال نمایند
که فی الحقیقت به مقتضائے اولی الامر منکم امتثال امر شاهنشاه حقیقی است و قدم در راه خلافت
خلیفه الہی سپردن مخالفت فرمان ملک الملک نمودن است. اگر مطلبی و غرضی غیر ازین
مرکز خاطر عزیز بوده باشد. پس پسندیده عالم خردانست که در سرزمین که مضرب خیام واقع
شده باشد توقف اختیار کرده هر مطلبی که ممکن خاطر گرامی است مرقوم گردانند تا بعرض اقدس
ارفع اعلی رسانیده مطابق ایتقائے خاطر عزیز و تمنائے طبع گرامی سرانجام داده آید و در مقام
و انجام مقاصد و آرزوی آن قره باصره سلطنت و جهاندارمی سعی و اجتهاد بتقدیم رسانیده
شود. چون مکتوب صدر آراء عصمت و اقبال بطلان آن مرکز دایره عظمت و جلال
درآمد در جواب آن عرض دلشسته مشتمل بر مقدمات ذیل در خدمت بندگان اعلی حضرت
ماقانی ارسال داشته محمد فاروق بخشی را بعد از عبور آب چنبل برخصت آن طرف مختصاً
بخشیدند۔

خلاصہ مضمون عرض دلشسته آنکہ

دین ایام زمام مہام سلطنت و جهاندارمی و عنان امور ملکی و ملی از قبضہ خستہ
حضرت بیرون رفتہ و اعلام و تغلب و اقتدار شاہزادہ کلان در قبض و بسط امور سلطنت

و فرماندہی ارتقا پذیرفتہ کہ اندازہ آں را حوصلہ تحریر سے تابدا و او بنائے بر قدرت و
 کمند خویش ہستہ ہستہ باستیصال نہال و جو داخوان مقصود گردانیدہ روز بروز ہی
 واجتہادش درین باب سمست تزاندمے پذیرد۔ چنانچہ سلیمان شکوہ را با فواج گراں بر
 سر شاہ شجاع کہ فرزند رشیداً حضرت مست تعین کردہ ناموس و نام سنی و دو سالہ او بیادقا
 در دادہ آں جناب چہ پایہ مذلت و خفت از نواسہ پرودتہ کشیدہ در پیش اہل جہاں نجل و شرمنا
 گردید و همچنین بمقتضائے ہوائے نفس و خواہش طبع خویش بتائے کاربزاں
 نہادہ پیوستہ و تنقیض احوال و تفسیح و تخریب ہمام این نیاز مند بدل جہت
 تماند و ہمیشہ کارامباین دین و ملت کہ ملتزم فساد امد بلا و عباد و باشد از و بطور میرسد
 ابواب منافع و داخل بر روستے روزگار این خواہ مسدود گردانیدہ انواع منقصت و اقسام
 مہنت رسانیدہ در ایامے کہ حسب الاشارات اقدس بر ولایت بیجا پور شکر کشیدہ یہ تسخیر
 بعضے از فلاح آں ولایت سے پرواخت، و امر و سپاہ بہ محاصرہ اشتعال و زبیدہ و
 جانفشانی سے دادند و مخالفان از اطراف و جوانب ہجوم آورده در صد و مانعت و بدقت
 بودند و اخبار محش جاری ذات اقدس شیوع یافتہ باعث تحیر و تفکر اولیا و خیرگی و
 شوخی اعدا شدہ بود۔ محصوران گلبرگہ کہ جاہانزبان ہو کہ اقبال بعد از تسخیر بیرو کلیانی بجائے
 بلدہ مذکورہ پرواختہ بودند یہ مضیق محاصرہ دل تنگ تراز غنچہ شدہ کار بران قریب شدہ
 بود کہ صورت ہتساح رونماید و سند آرا سے حکومت بیجا پور را از ترکمازان بہادری
 اقلیم ستان سخت بستوہ آمدہ و فکر آں فواقادہ بود کہ پیشکش لائق سر انجام دادہ ولایت
 خورا از صدر سپاہ فیروزی دستگاہ مہوں گرداند والاہیم آں داشت کہ لاریان کتبیرہ
 اقبال عنقریب اورا مستاصل ساختہ ولایتش را ضمیمہ ناک محروسہ گردانند و فلال این حال

شاہزادہ کلان ملازمان خود را بطلب امرائے بادشاہی و تسلی و استمالت حاکم بیجا پور تعین
نمود، آنہا پیغمباہائے عنایت آمیز و مہربانی انگیز بوالی بیجا پور رسانیدہ اور دروادی
لجاج و عناد نسبت باین مرید ولیر تر ساختند و سرداران بادشاہی را بمبالغہ و استہتام
تمام از پیرامون بلدہ گلبرگر کہ بکشائش نزدیک رسیدہ بود برداشتہ در روان کردن و
بدن آنہا بیدان عنایت مراتب تاکید و اجہاد و ظہور رسانیدند کہ فرصت خصت مجال
و دلع نیافتہ، و این خیر خواہ را نادیدہ بخلج استحال عازم درگاہ جہاں پناہ شدند
و ازین جہت قافیہ وقت بریں نیاز مند بنایت تنگ گشتہ، بوردہ سحر و تفسک
در افتاد۔ حکم ضرورت کار صورت یافتہ و بانجام قریب شدہ را بر ہم زوہ محض ہمین
نیروئے اقبال بے زوال خود را اذیاں و رطہ رسیدہ حال خطیر بر آوردہ و بہتر اراں جز ثقیل
و اصابت تدابیر از میان انبوہ غنیم برآمدہ سالما بجا منے رسید، عیاذا باللہ اگر چشم نمے
مے رسید و رکناٹ و اطراف جہاں شہرت یافتہ لگہ بدنامی و خالی خفت مذلت سالہائے
دراز بر روئے دولت پائیدار مے ماند و برجیدہ روزگار ثبت مے گردید، و پیداست
کہ تدارک و تلافی آن بواسطہ عدم دور بینی و ناخاقت اندیشی شاہزادہ کلان کہ محض روئے
کار خویش مطمح نظر داشتند، اگر حالے را آفے بر دوشے ندارد۔ از وارفا مکان حیرت
بندہ ہائے بادشاہی بیرون بود۔ و این مرید از بس ممارست و راجر جانبازی و مہارت و
مزاوت در کار پیکار و آشنائی با طرزوشیون ستیزہ و ران این دیار از ہجوم و ازدحام
اعداد حسابے نہ گرفتہ بچاق تہور و جلادت فرقی مخالفان کوفتہ باستظہار پستیبانی اقبال
ابد اتصال لشکر ازاں گرداب شورش و فساد در زمان سلامت بیرون آورد، و غریبے

آنکہ بدیں بے مدوی و خسارت و کارکنی و خصومت کہ در ایران و توران ہشتہار یافتہ
 اکتفاتہ کردہ محال برارہ سبے سابقہ تقصیر و کوتاہی از جاگیریں خیر خواہ رضا طلب کہ جز
 ارادت و اعتماد و جانفشانی و اخلاص امر دیگر را بخاطر اہ تداوہ تغیر کردہ باں چنان ناخلفی
 زیادہ سرے کہ پا از حد خود بیروں نہا وہ ترکیب انواع گستاخی و بے اعتدالی و مصدر
 تقصیراتِ عظیمہ گشت و لوائے بے اعتدالی و فساد و بر عرصہ لغبی و عناد بر افراسنتہ متخو
 نمود۔ و کیفیت حال داعی خیر خواہ را بواسطہ غرض و خواہش نفس خود بخلاف واقعہ
 بعرض اشرف رسانیدہ بعض بہتان و افتراء مان حال این خیر اندیش را غبار آلود جسم
 و لوث آمو و فو نام و نمود بالتماس و الحاج تمام حیوتت سنگہ را بالشکر گلں بر سر این داعی
 برگاشت کہ دریں ضمن ولایتی مختصر کہ از پیشگاہ عاطفت و اشفاق حضرت باین مد
 رحمت شدہ بہر بہانہ کہ میسر آید انتزاع نماید و این فدوی را آوارہ فیانی بے کسی غربت
 و ایمہ سر صحرائے محن و کربت گرداند و کسب کہ از ماہ و دم و دستاں در مزاج اقدس اشرف
 تصرف کردہ حضرت قول اور تصدیق فرمودہ سائر فرزندان فدوی اخلاص طہینت را
 دشمن دولت و اگر رفتہ در حق این سرگردانان سرا بگاہ حیرت بیمان ثرت غربت ہر چہ و تجویزی نماید
 بے تامل حکمے فرماید و قطعاً تقصیر و تقصیرش این حال بے گناہاں و توجہ در غور امور ملی
 و مالی نہ فرمودہ نظام رتق و فتق و ہام جزوی و کلی بکف اختیار و قبضہ اقتدار شن باز
 گذاشتہ اند او خود بے غائلہ شک و شائبہ ریب تشنہ خون این بے گناہاں سست
 چہل کار بدیں صدر سیدہ و صورت حال بدیں منوال انجامیدہ حفظ جان و پاس ناموس
 خود از تمامت عالم عقل و محتات نشا خود دانستہ عازم استلام سندہ سدرہ منزلت

سپہر احقشام گردید تا صورت حال و حقیقت معاملہ بے واسطہ ^{سے} منجھ و براہین معقولہ
در خدمت عاکفان پایہ اور نگہ جہاں باہنی مکشوفت گرواند۔

بیت

عدل سلطان گزیر سد حال مظلومان خلق گوشہ گیران راز آسائش طمع باید برید
چوں این خیر خواہ قطع منازل نمودہ سجالی او چین فائز گردید جسونت سنگمہ با اشارہ
شہزادہ کلان بایند و آزار این خیر خواہ مامور بود بسلسلہ جنیانی جہل جوانی و نادانی سنگ
گشتہ بقدم ممانعت پیش آمد و بے ملاحظہ آداب و حقوق دلیرانہ حکم نمود کہ مراجعت
نمودہ میکان خود برگردہ الا خواهد دید آنچه خواهد دید۔ چندانکہ مردم ہوشمند سخندان فرستادہ
بعنوان معقولی آن تکبیر جہول را بارادہ خود آگاہی بخشید و تصریح نمود کہ بآرزوستندی
و فدویت تمام محرز سعادت حضور فائق النور و محرم طوائف کعبہ الہامی و آمان بندگان
حضور سدا پائوست چرا فایع سعادت سے شود۔ آن تا عاقبت اندیش اصل
پہ حقولیت آشنائش بتکلیف جہالت و غرور بیشتر و مراتب منع و روع افزود
لا جرم خیمہ جہل و پندار پوچ از گوش ہوشش دور کردن و آن ظلم و جہول را از پیشین
برداشتن بحکم ضرورت یزومہت عقیدت نہمت واجب گردید۔ اگر غیر از تھمیل
سعادت زمیں بوسی اشرف اعلیٰ امرے دیگر مرکز خاطر سے بود بر ضمیر خورشید تنویر
ہمایوں روشن و ہویدا است کہ اسیر کردن اور قفائیش کہ چنین شکست فاحش یافتہ
کمال منکر سر اسیمہ گرد وادہی انہزام گشتہ بودند چنداں تھدرے نہ داشت او اکملوں کہ
شاہزادہ کلان خود با فوج گراں تادعو لپیور تشریف آوردہ معاہدہ چیل و مسلک راہ